Q. D. B. V.

DISSERTATIONEM INAUGURALEM

DE

VERTIGINE

Ex Authoritate & Conſenſu

Gratioſiſſimi Ordinis Medicorum

VVITEMBERGENSIS

&

MODERANTE

VIRO Nobiliſſimo, Ampliſſimo, Excellentiſſimo ac Experientiſſimo

DN. CHRISTIANO VATERO

Philoſophiæ & Medicinæ Doctore, ejusdemqve Prof. Publ. longe celeberrimo, Facultatis ſuæ h. t. DECANO ſpectatiſſimo & Phyſico Provinciali meritiſſimo,

Domino *Patrono & Præceptore ſuo ſumme obſervando*

PRO LICENTIA

Summos in Arte Medica Honores & Privilegia Doctoralia rite capeſſendi,

Ad D. XXII. Novembr. ANNO M DCXCVIII.

Horis ante & poſt meridiem ſvetis.

publico Eruditorum Examini exponet

MARTINUS FRANCISCI,

Muſcaviâ- Luſatus.

WITENBERGÆ, Typis C. FINCELII.

I. N. I.

Qvemadmodum tot phænomenis, quæ natura ubivis pandit, convicti ſumus, Spiritum quendam materialē, ſeu auram ſubtilisſimā & purisſimā corporibus noſtris, eorundemq; ſuccis omnibus intime perfuſam, omniumq; motionum vitalium ac animalium in iis auctorem exiſtere; ita quoq; eandem miris plane modis in motibus iſtis turbari deprehendimus, ut ſingulorum lineas, angulos, circulos & eccentricitates vix comprehendere, ne dicam ad artis normas redigere liceat. Cum tamen tot tamq; graviſſimi morbi & Symptomata exinde origines ſuas ſumant, ex eorum numero in Vertiginis ſolum natalia curatius jam inquirere, eaq; Speciminis inauguralis loco, Eruditorum examini exponere mecum conſtitui. Faxit Supremum Numen, ut cedat Feliciter!

THES. I.

Vertiginis notio. QVod nullus tam abſurdus,tamq; inſolitus motus ſit, qui in ſolidorum fluidorumq; corporis noſtri texturis non eveniat, teſtis quoq; Vertigo eſt, ab aquarũ forte, vel rotarũ vortice derivata & denominata affectio, qua ægri affecti non ſolum ſe ipſos, omniaq; vicina rotari & circumgyrari ſibi videntur, ſed etiam tenebrarum ſimul pavore correpti, ſtando ſedendoq; vacillant, aut plane corruunt. Habet quidem, ut reliquæ omnes affectiones ſuos qq. gradus, quando, malo adhuc inter principia latente, ægri tantummodo per vices breviores corpus aliaq; leviter circumgyrari ſentiunt, ſubito tamen gyro iſto liberantur, ſaltem quod ſubinde de Cardialgia, nauſea, hypochondriorum tenſione, capitis gravitate, aliisq;, pro diversâ cauſarum morbificantium complicatione, Symptomatis conquerantur; ſed ingraveſcente eo tremulis vix pedibus nituntur, aut prorſus labaſcunt, niſi cito fulcimentis juventur, imò oculi præterea velut affuſa caligine, aut ſolũ coloribus variis obſcurantur, quousq; tandem, totali Scotomia inſequente, velut fulmine percusſi, prorſus corruunt; Ut adeo Affectus iſte non immerito in compendio dici posſit: *Prava imaginatio apparentis circumrotationis capitis & objectorum, cum Subita caligine & obſcuratione oculorum, tremore, titubatione; vel lapſu totius corporis aliisq; gravioribus Symptomatis ab inordinato Spirituum in cerebro motu oriunda.*

THES. II.

Ratio formalis. Attendant huc, qui Senſus tam internos quam externos, objectis licet & mediis ritè conſtitutis, maxime falli & fallere poſſe dubitant: Fallitur hic certe non ſolum viſus, quando apertis oculis ægri, ſecus ac revera eſt, omnia circumgyrari vident, ſed etiam Senſus interni, commu-

nis &

nis & phantaſia, dum clauſis quoq; oculis, imò cæcis iidem motus in meditullio cerebri apparent. Senſatio enim omnis, uti revera nihil aliud eſt, quam motio Spiritus, vel auræ animalis intra organa ſenſoria ab objectis corporeis allabentibus inducta, ad cerebrum usq; continuata, & ab anima, ſeu mente ibidem percepta: Ita quoq; omnia objecta, media, & organa ritè conſtituta requirit; E quibus ſi vel unicum unius tantum ſenſationis defecerit, aut minus recte ſe habuerit, non poteſt, quin in errores ducantur reliquæ, & in rerum affectionibus demonſtrandis nobis toties imponant, ſive ratione objecti, ſive ratione medii, vel etiam organi tot aberrationes in ſenſibus contingant. Sic Ipſa in vertigine, phantaſia, apprehenſio & judicium primum mentis noſtræ, ſolius organi vitio, circa motiones in cerebro factas, aberrat, quando objectis falſo tribuit, quæ tamen ſenſorio potius inſunt; non aliter, ac ſi lingua, vel nares alieno humore imbuti, objecta innoxia tali vitio inquinata judicant.

THES. III.

Neqve propterea opus eſt, ut ratio ipſa tum ſtatim fallatur. Licet enim varii in ſenſoriis motus excitati menti offerantur, & ab ea qvoq; percipiantur, tamen ſi cum aliis circumſtantiis ad judicii normam ulterius collata & examina talia non inveniuntur, ſubito quoq; à mente rejiciuntur, & refutantur; quemadmodum de Philoſopho quodam refert *Riverius*, qui à rabido cane demorſus, balneum ingreſſurus, ſentiebat quidem jamtum phantaſiæ errorem, eum tamen cito redarguens, pronunciabat, quid cani cum balneo? indeq; in aquam ſe conjiciens ab hydrophobiæ periculo liberabatur. Pariter in vertiginoſis, ut talibus, ratio adhuc firmiter ſibi conſtare

 de-

deprehenditur; Sciunt enim & confitentur, impoſſibilem prorſus & falſam eſſe rerum iſtarum circumgyrationem; ſecus ac in deliriis, ubi non ſolum prava phantaſmata, à conſvetudine & ratione aliena, offeruntur, ſed à mente quoq; admittuntur, inepte conjunguntur, indeq; abſurdis ſermonibus & actionibus exprimuntur.

Sedes Formalis

Theſ. IV.

Sedes autem mali hujus nulla quoqve alia, quam quæ ipſorum Senſuum hic fingenda erit. Quemadmodum enim ſenſus communis, phantaſia & memoria uno eodemq; loco in cerebro peraguntur; ita etiam eorundem aberrationes & læſiones ibidem ſemper fieri neceſſe eſt. Neq; cum Veteribus amplius diſputandum eſſe reor, utrum in anteriori, vel poſteriori, vel media cerebri parte, aut potius in ventriculis ejus vertiginoſus iſte motus, ejusdemq; apprehenſio & judicatio contingat; Siquidem firmioribus jam fundamentis & demonſtrationibus ratum confirmatumq; habemus, Senſationes intrinſecus nullis prorſus Sedibus, neq; in ſe diſtingui, ſed unum eundemq;, à quocunq; objecto ſenſorio Spiritibus inductum motum, per nervos ad eorum principium propagatum, & a mente perceptum, ſenſum communem; ulterius continuatum & examinatum, Phantaſiam; repetitum deniq; poſt aliquam ceſſationem, Memoriam, conſtituere. Quibus Suppoſitis ultro qvoqve patet, pravam imaginationē circumrotationis rerum in vertigine non niſi in ipſo nervorum principio, centro nimirum cerebri fieri & reperiri poſſe. Ibidem enim ſpirituum motus omnes terminantur, ibidem quoq; anima non ſolum attendit, ſed etiam de objectis judicat, ulterius ſecum diſſerit & cogitat, in quo ratio & Fundamentum ſenſationis omnis internæ, ſive naturalis, ſive præternaturalis conſiſtit.

Theſ. V.

Theſ. V.

Communiter quidem in anteriore ſolum cerebri parte, & in ſpecie in oculis, eorumq; nervis opticis malum potius hærere creditur; Neq; præter omnem rationem; viſu ſiquidem maxime ſe manifeſtare ſolet, & motus ejusmodi Spirituum vorticoſus nullibi commodius, quam in oculorum orbitis excitari, depingi & deprehendi poſſe videtur: Quibus præterea accedit, quod Affectus ſæpius ex intuitu rerum ex alto, vel earum, quæ in gyrum moventur, maximè excitetur, & clauſis tum oculis ſtatim quoq; ſupprimatur. Verum enim verò, etſi quidem per oculos, vel viſionem etiam pravũ ſpiritibus motum imprimi, ipſiusq; vertiginis occaſionem dari poſſe non inficiemur; quemadmodum etiam Spiritus è contrario in cerebro prius turbati, eodem modo ad oculos & alia ſenſoria influunt, eaq; ſimili clade afficiunt, propterea tamen nondum ſequitur, motum revera vertiginoſum & gyroſum Spirituum in oculis fieri, & ſi fieret, per anguſtiſſimos nervi optici porulos tubulosve eodem modo deferri, aut repræſentari poſſe. Viſio ſanè æq; ac aliæ ſenſationes extrinſecæ non in oculo, ſed meditullio demum cerebri abſolvitur, quando radii lucidi à corporibus viſibilibus reflexi, & intra oculi tubum admiſſi, a tunica retina inferius expanſa quidem colliguntur & ſiſtuntur, indeq; tamen non imagines ipſæ in oculo depictæ (id n. in tenebricoſis nervi optici tubulis impoſſibile erat) ſed ſolum idem motus, ab imaginibus iſtis inductus, ad cerebrum usq; propagatur, quemadmodum etiam in auditu non ipſe ſonus in cavernulis aurium excitatus & repetitus, ſed motus tantum tremulus defertur. De cætero Vertiginem non ſolum & ſemper à cauſis externis, & quæ oculis mediantibus talem ſpiritibus motum imprimere

poſ-

poſſunt, ſed plerumq; ab internis humorum vitiis, clauſis licet oculis, oriri, mox è cauſarum ſerie manifeſte conſtabit, easq; ob cauſas nec cæcos, omni oculorum lumine & uſu privatos, à vertigine immunes eſſe, exempla plurima, qualia ap. Platerum Prax. Tom. 1. c. 7. Ephemerid. German. T. 1. obſ. 121. & Decur. 2. A. 1. obſ. 71. annotata legere licet, confirmant.

Cauſa proxima.

THES. VI.

Ideoque motum Spirituum animalium ſolum turbatum, confuſum, fluctuantem & titubantem, vel etiam à directo ſuo tramite deflectentem Vertigini proximè inducendæ ſufficere judicamus, quaten9 eo ipſo fibrillæ, ſeu tramiteseorum tenerrimæ ſimul præter naturam ſuccutiuntur, indeqve, uti in deliriis fieri aſſolet, mentis judicium pervertitur, ut ex præconcepto ſtatim metu, metus cadendi invadat, motusq; vertiginoſus potius fingatur, quam revera ſit. Omnes ſiqvidē motus Spirituum in nervis per naturam ad lineam rectā fieri decet, à qua verò ſi deflectunt, & ob varia impedimenta motum iſtum aſſequi nequeunt, nervorum tubulos influendo, neceſſario reflectuntur, ut lineam ellipticā ſequantur, & quaſi in orbem agantur, ex qvo ſeducta anima etiam objecta externa extra ſe poſita revera in orbem agi per imprudentiam putet; Vel ut clarius loquar, ſive ſtringantur fibræ nerveæ in ventriculo, inteſtinis, utero, pede, ſive in oculis, aut interioribus cerebri ſolum; aut Spirituum legitima Secretio & motio aliunde impediatur, mens ex turbulenta agitatione de totius circumgyratione perperam judicat, licet neq; objecta, neq; Spiritus ipſi revera in cerebro gyrentur: Quemadmodum etiam ex iteratis per dolorem motionibus, mens ſæpe perverſe judicare ſolet de dolore membri jam dudum reſciſſi & ſublati.

THES. VII.

Atq; hinc etiam fit, quod tot & tam variæ cauſæ pathe-

ma

periuntur, quæcunque modo auræ animalis motum ejusmodi turbulentum & titubantem quocunque modo inducere ſufficiunt, ſive internæ fuerint, ſive externæ, Imprimis vero & frequentius penes ipſius cerebri, ejusdemque pororum & fibrarum auguſtiam diſtorſionem, vel flaccitiem, culpa hæret, quando nimirum Spiritus animalis in poros, vel tubulos ejusmodi anguſtatos, diſtortos, vel obſtructos incidit, non poteſt, quin in motu ſuo rectilineo impeditus ad latera deflectatur, & in circulum quaſi vertatur: Ea quippe perpetua naturæ lex eſt, ut corpora quæcunque in motu conſtituta ſe mutuo quoque diſponant in eo ſitu, in quo ſibi minime ſint impedimento; Et omnium minime à recta linea circularem diſtare ex *Euclide Elem. l.* 3. innoteſcit. Quicquid igitur pertinacius movetur, ſi terminos ſpacii breviores offenderit, in motus principium recurrere cogitur, & exinde circulus fit: In circulum verò acti Spiritus, menti quoq; ſpeciem circuli exhibent.

Internæ. Vitia pororum cerebri.

THES. VIII.

Sed præter & citra cerebri læſam texturam, etiam ſola ſucci Spirituoſi & nervoſi diſcraſia huic malo ſufficit, quando vel præter morem craſſus, viſcidus, eandem pororum & tubulorum obſtructionem inducit, vel ad minimum auget; aut acrimonia acidâ, aliisque vitioſis qualitatibus imbutus, & cum hæterogeneis partibus tumultuariè concurrens, fibras cerebri nerveas inclementius irritat, ſtringit, motumq; adeo anomalum in Spiritibus concitat, uti fit in ſcorbuticis, qui propterea malo hoc tam frequenter præ aliis tentantur. Imo quoque ſolus Spirituum defectus, inertia & languor à quacunque

Vitia Spirıtus ipſiq animalis.

 cauſa

cauſa dependens huc facit, quandoquidem hi debito tum conatu & elatere deſtituti, ſufficienter ſe expandere, & tranſitum per ejusmodi minutiſſimos tubulos urgere nequeunt, ſed fluctuantes quaſi, & titubantes huc illucve declinant. Ex quo etiam fit, quod Senes potiſſimum familiare hoc malum querantur, concurrentibus præcipuè aliis cauſis, viſcerum nempè debilitate, obſtructione, Scorbuto & ſimilibus.

THES. IX.

Cauſæ remotiores Internæ.

Quibus jam ſuppoſitis & expeditis, eò facilius tot cauſarum remotiorum huc conſpirantium ratio reddi poterit. De Vertigine ſane nimis frequenter, uti dixi, conqueruntur Scorbutici, hypochondriaci, & mulieres hyſtericæ, eo quod ſucci in his craſſiores, acres ad cerebrum delati, non ſolum obſtructiones ibidem pariant, ſed etiam inter ſe luctantes, fibras nerveas irritent, quæ irritatæ ſe ſtringunt, torquent, eoque ipſo motibus ejusmodi tumultuariis anſam toties præbent.

Scorbutica cachexia.

THES. X.

Ventriculi læſio.

Imprimis verò perturbatio & confuſio iſta non raro è ventriculo oriri deprehenditur, non quod vapores ex eo immediate, & vaporum inſtar, verſus cerebrum exhalent, uti quidem Veteribus viſum; ſed quod ſucci crudi, viſcidi & acres, ibidem generati, una cum circulo humorum, è quibus alias nervorum ſuccus Spirituoſus & elaſticus generari, & continuo inſtaurari debebat, in cerebrum delati easdē obſtructiones, irritationes aliaq; incommoda pariant: Imo ſolam nervorum & Spirituum in ipſis viſceribus, imprimis ventriculo, nervis copioſis & inſignioribus inſtructo, irritationem ſufficere judico, quando motus eo ipſo præternaturalis & inordi-

ordinatus ad cerebrum uſq; propagatur: Si enim Spiritus animalis in & cum ſucco nerveo à cerebro verſus omnes corporis partes non ſolum continuo & contiguo tramite influit, & movetur, ſed etiam, eodem continuitatis beneficio, omnes impreſſiones & motiones, in extremitatibus receptas, ad cerebrum viciſſim remittit, fieri non poteſt quin etiam motus ejusdem in viſceribus turbatus eodem modo, & in inſtanti, ad cerebrum propagetur.

THES. XI.

Uteri, Lienis aliorumq; Viſcerum.

Eadem ratio eſt, quando ex uteri, lienis aliorumque viſcerum vitiis malum oriri deprehenditur, quatenus non ſolum per circulum ſangvinis, ſed etiam nervorum & Spirituum commercium eodem modo intime communicant. Sic vermes inteſtinorum ſicut epilepſiæ, convulſionum, dolorum capitis, aliorumq; pathematum authores, ita in ſpecie malo vertiginoſo ſæpius anſam dant, procul dubio, quando non ſolum cacochymiam ſangvini & humoribus conciliant, ſed rodendo imprimis & pungendo nervoſum in inteſtinis genus, motum talem per nervos in cerebrum usq; mittunt: Imo verò ex quocunq; dolore graviori, etiam calculi renum & veſicæ interdum ægri vertigine corripiuntur, quando ſpaſticis ejusmodi vibrationibus tactæ fibræ Spiritibus motum liberiorem non permittunt, ſed potius regredi neceſſitant, ut lente tantum, & quaſi per gyros refluxum inſtituere cogantur. Eidem Spirituum ſufflaminationi & denegato motui, non verò flatibus, vel vaporibus tribuendum eſſe judico, quando è partibus remotioribus quidam ægri vertigines ſuas oriri ſentiunt, cujusmodi exempla habent *Sennert. in Pr. Bartholinus Cent. V. Hiſt. LXXV. & alii.*

THES. XII.

Cauſæ Externæ. Motus corpois inſveti.

Nunc verò præter interna & Domeſtica mala, etiam externa concurrunt, & ſuum ἐπίβαλλον μέρος addunt. Imprimis motus corporis inſveti & circulares; Quidam enim vertigine tentantur, quoties curru vel navi, alii ſi retrorſum vehuntur. Imo petulantes pueri affectum, quandocunq; placet, peſſimo quidem inſtituto, ſibi conciliare poſſunt. Ex quo apparet ejusmodi Symptoma eſſe, quod etiam ab arbitrio hominis pendet, quoad concitandum & finiendum: Eâque occaſione non alienum erit, eruditiſſimi *Ballonii* in hoc negotio cupiditatem ſciendi hic afferre, utpote qui *Commentario in Theophraſtum l. d. Vertigine* hæc adeo miratur, inquiens, *Divina Sapientiæ vis & abyſſus in explicabilis: Cum homo ſit cæleſtis, caput ſphæricam habens figuram, magnaque pars membrorum rotunditatis venuſtate gloriari poſſit; Cur motus ſphæricus homini noceat? Ex variis differentiis motus ſphæricus, qui cæteris præcellit, & qui corporibus cæleſtibus eſt proprius, ſolus homini non convenit, ſed vertiginis auctor eſt: Quæ hæc fatalis conditio? motus directi ſunt innoxii, ſphæricus nocentiſſimus: Circularis rotatio & circumactio præcipui lapſus autores, ſiniſtri & ominoſi graviorum morborum prænuncii. Orbicularis & circularis motus in mæandris ſangvinis naturæ arridet, & reditu negotioſiſſimo, officioſiſſimoque reciprocans, ſangvini ſuam largitur perfectionem, in cordis ſinubus Spiritibus largitur nitorem, in cerebri verò canalibus ab eò ſe patitur turbari.* Quousque Ballonius. Verum enim verò quid mirari opus eſt: Sufficit, quod motu tali inſveto corporis totius facto, aura animalis tubilis incluſa, hucillucq; fluctuans, tramites ſuos directos invenire nequeat, indeq; retrogrado

potiu

potius, vel ad minimum turbulento motu in circulum quaſi redeat, quam etiam in rem jam tum *Macrobius l. 7. Saturn*: *Scite ſeptem* inquit *corporei motus ſunt*; *aut enim accedit prorſum, aut retrorſum recedit*; *aut in dextrum lævumque divertitur: Surſum promovet, aut deorſum aut orbiculatim rotatur. Terrenis animalibus illi Sex præcipuè familiares ſunt, ſed nonnunquam accedit Septimus, qui tamen noxius, gyros efficit, crebro converſu turbat, & humoribus capitis involvit Spiramentum, quod animæ in cerebro, quaſi omnes ſenſus corporis gubernanti, miniſtrat.*

THS. XIII.

Aſpectus rerum rotantium.

Imo magis mirum erat, quod ſolus aſpectus rerum rotantium vertiginem in diſpoſitis creare ſoleat; quemadmodum etiam iis, qui ex alto cum terrore proſpiciunt, contingere ſolet. Aſt vero in propatulo eſt, ab ejusmodi objectis, inſveto motu actis, aut terribilibus, etiam organum viſus, & conſequenter Spiritum in eo excubantem eodem modo turbari. Non enim contingit omnibus, ſed iis tantum, qui motibus iſtis minus aſveti, aut qui ex iis terrentur, adeo, ut anima eorum imminens ſibi periculum & lapſum metuat, ac proinde corpus ſuum mutari, nunc ſurſum, nunc deorſum, vel in orbem agi cogitet; quæ cum per imprudentiam ſibi imaginetur anima, ac ſi præſentia eſſent, ſpiritus quoque eundem in modum, & non niſi tumultuarie moveat, neceſſe eſt; quo etiam fit, quod ſpiritus animales non ſufficienter, ad manuum pedumque muſculos determinentur, indeque ruere corpus cogatur. Tantum & tam intimum animam & corpus intercedit commercium, ut neutrum facile, absque alterius

compaſſione, lædi poſſit, & nunquam graviter animæ turbentur ideæ, quin etiam in corpus offenſa tranſeat; quemadmodum è diverſo corporis valetudo ne quidem laborare incipit, quin ſtatim in animam tranſeat malum.

THES. XIV.

Aeris vitia.

Sed adhuc aliæ cauſæ huc conſpirare ſolent, & quidem è rebus Non-naturalibus, ut vocantur, Aeris quoscunque in qualitatibus exceſſus ad Vertiginis productionem facere poſſe, jamdudum docuit *Sennertus de Vertigine.* Frigidam tamen & hyemalem præ cæteris mali hujus feracem eſſe, ab Hippocratis temporibus jam obſervarunt Practici, eo quod poros cerebri nervorumque conſtringat, obſtipet, humoresque ipſos cogat & inſpiſſet, à quibus ſpirisuum tranſitus liberior neceſſario impeditur. Qvo etiam faciunt effluvia alia nimis vaporoſa, craſſa, narcotica, aut etiam venenata, in ſpecie mercurialia, quæ omnia, pro ratione ſuæ indolis, vel vias replendo, vel ſpiritum ipſum variis modis turbando, ſupprimendo, intercipiendo, malo huic anſam præbent.

THES. XV.

Delicta in cibo & Potu.

Quid dicam de erroribus, qui in cibo & potu, ſive quoad quantitatem, ſive qualitates & modos aſſumendi committuntur, & malo huic fores aperiunt. Non quidem opus eſt, ut ſinguli hic referantur, qui alias facile liquent, & toto die ex omni intemperantiæ uſu veniunt; Ebrietatem ſolum frequentem præ cæteris hic accuſare habemus, quippe qua non

ſolum

ſolum Ventriculi aliorumque Viſcerum tonus nimis quantum laxatur & debilitatur, ſed & ſuccus animalis immediate à fuliginibus potus largioris, non ſatis digeſtis & inepte cum ſanguine miſtis, turbatur, confunditur, ut recto ſuo tramite influere in nervos nequeat. Ex quo etiam factum, quod communi proverbio omnes ebrioſi, vertiginoſi dicantur; Velut *Juvenalis Satyra VI. loquitur:*

- - - - - bis vertigine tectum
Ambulat, & geminis exſurgit menſa lucernis.

THES. XVI.

Res toto genere præternaturales.

Non minus quoque è præter naturalibus multa planè ſunt, quæ Vertigini viam ſternere poſſunt. In ſpecie à purgantibus fortioribus non minus, ac in aliis venenis, vegetabilium imprimis, vertigines oriri obſervavit jam *Hippocrates lib. 2. Aphor. 37. & Foreſt. l. 10. obſervat.* nihilque mirum, non ſolum enim acrimonia ſua nervos laceſſunt, & in motus ſpaſticos agunt, ſed ſimul omnes humores agitant, totamque œconomiam animalem turbant: Opium vero quando vertigines inducere obſervatur, id fieri dixerim, quod vaporoſis & auſteris ſuis effluviis poros cerebri repleat, ſuccumque nervorum cogat & inſpiſſet, ne expandere ſe ſatis poſſit, in præſens machinæ tutamen.

THES. XVII.

Huc pertinet compreſſio & conſtipatio pororum cerebri & nervorum præternaturalis, à quacunque etiam cauſa inducta, cujus quippe culpa Spiritus motum rectum ſervare nequit, ſed in viis auguſtis, vel plane compreſſis, aut obſtructis, neceſſario divertitur, ut lineas ellipticas ſequatur, & in orbes quaſi agatur. Talis vertigo fuit quam

ab

ab ictu capitis obſervavit *Hipp. Epid. in virgine*, & *Smetius in Miſcellaneis*; A fractura cranii *Avicenna & Ægineta*; *à calculo cerebri Mœbius in inſtitutionibus p. 257.* A veſica aquæ plena in Cerebro, *Wepffer. de Apoplexia & Plater. obſerv. l. 1.* A Sphacelo ejusdem in bove, *Bartholinus Actor. Danic. fol. 1.* annotarunt.

THES. XIIX.

Differentia. Pro tanta igitur cauſarum aliarumque circumſtantiarum varietate mirum quoque non eſt, vertigines multis modis inter ſe differre, ita ut aliquibus ſolum caput, aut etiam res externæ rotari videantur, ſine tamen viſus, aliorumq; ſenſuum læſione, quæ in ſpecie Δῖνος appellatur; Aliis verò viſus ſimul lædatur, & obſcuretur, quæ σκοτόδινος, σκώτωμα; & tandem vertigo caduca vocata, quâ ægri affecti prorſus corruere coguntur. Quibus præterea accedit, quod Vertigo ſæpius variis & diverſiſſimis morbis complicetur: Modo continuo, modo per intervalla certa, aut incerta urgeat. Agitata quidem olim controverſia inter Medicos inſignis fuit, utrum tales Vertigines gradu ſolum, an vero ſpecie differant? quibus autem jam tum *Clariſſimus Sennertus l. c.* ſatisfecit; & res ipſa docet, quod cauſæ, licet eædem plus minus graves reperiantur, ab iis tamen aliæ, & ſpecie diverſæ functiones lædantur, indeque non ſolum graduales, ſed ſpecie differentes Vertigines generentur; quibus accedit, quod Scorbutus, malum hypochondriacum & hyſtericum, obſtructiones vaſorum & viſcerum, debilitas ventriculi, vermes, aliique morbi complicentur, quorum certè ratione natura & cura Vertiginis immutetur, neceſſe eſt.

THES.

Theſ. XIX.

Mirum vero & notabile eſt quod vertigo etiam e riodice, & per certa intervalla interdum urgeat, cujusmodi exempla annotarunt *Fonſeca Conſultat. Medic. 30. Tom. 2. Bonett. Medicin. Septentr. part. 1.* cujus tamen eadem procul dubio, quæ febrium aliorumque morborum periodicorum eſt ratio, quando ſcilicet viſcerum certorum obſtructiones conjunguntur, in quibus tantum per intervalla, à cibis, vel aliis occaſionibus excitati & aucti humores turgeſcere, & moveri incipiunt, indeque cum Sangvine & lympha in circulum acti, tales in cerebro turbas dare poſſunt.

Theſ. XX.

Quibus adeò omnibus jam ſatis cognitis, nec ſedes radicalis mali, nec cauſa ibidē, licet profundiſſime latitans, latere facile poterit. Etenim continua & frequens vertigo à leviſſima cauſa extrinſeca, absque aliorum partium paſſione, uti ſemper cerebri ipſius; ita quoque per intervalla ſolum, & aliorum viſcerum partiumque corporis pathemata inſequens, eorundem quoque læſionem, malique noſtri primarium authorem oſtendit. Sic in ventriculo & primis viis latens fomes cardialgiâ, tenſione hypochondricorum, appetitu proſtrato, vel etiam pravo, nauſea, aliisque hujus generis ſymptomatis antecedentibus & concomitantibus, ſe prodit; Ex utero verò oriundo andecedunt menſtrui fluxus pravitas, aut ſuppreſſio totalis, item ſterilitas, hyſtericæ paſſiones & ſimilia: Sangvinis ipſius copia, ſeu plethora dignoſcitur à rubore faciei, pulſu forti; Pravitas ſcorbucica, vel alia, è ſuis propriis Symptomatis, & ſic in cæteris.

Dignoſis Sedis & Cauſa radicalis.

THES. XXI.

Ab his cauſarum ſubjectorumque differentiis etiam diverſa prognoſis fluit, adeò, ut recentem, ſimpli-

eem,& à cauſis tentum externis inductam omni prorſus periculo carere; Contra verò inveteratam, frequentem aut continuam, tenebricoſam item, & caducam Epilepſiæ aliusq; graviſſimi mali prodromum eſſe, dicendum ſit: Quemadmodum etiam in Juvenibus minus periculoſa, quam Senibus, ſympathetica minus, quam idiopathica ſemper obſervatur; ſi cætera quidem fuerint paria. Alias ſalutariter ſolvitur critica cauſarum morbificantium evacutione & ſublatione: In juvenibus ſæpius hæmorhagia narium larga eam ſolvit, ipſo jam tum *Coo. noſtro in Coac. Prænot. n. 341. obſervante. Zacutus vero Luſitan. l. 7. Medic. Princip. Hiſt. 12.* Per abſceſſum materiæ purulentæ ex auribus; *Et Schenkius d. Vertig.* per dentium alveolos ſolutam viderunt. In aliis vero, imprimis Senibus, & langvidis Convulſiones, Epilepſiam, vel Apoplexiam ſemper comitem certiſſimum habet, *Teſte quoque Galeno Comment. aphor. 17. Sect. 3.*

Theſ. XXII.

Therapia

Sive ergò periculi magis minusve habeat Vertigo, nihiloſecius tamen, quoniam terribili ſemper facie incedit, ægrique ſe moribundos veriti, præſentaneam opem ſibî ferendam poſtulant, ideo quoque cura duplex, alia in paroxyſmo ipſo, & extra ipſum, alia à Medico adornanda eſt. Et quidem in paroxyſmo, etiam cauſis omnibus nondum ſatis perſpectis, tentare & applicare ſtatim convenit, quicquid ad obſtructiones nervorum aperiendas, Spirituumque motum ordinatum reſtituendum facere videtur. Id quod omnia volatilia, ſpirituoſa, aromatica, oleoſa, vel urinoſa; imo acidula & mixta, nec non frictiones, & quæcunque in Epilepticis ac Apoplecticis inſultibus artis leges poſtulant, præſtare ſufficiunt.

In paroxyſmo.

THES.

Theſ. XXIII.

Extra Paroxyſmum verò omnia omnium cauſarum Signa diſtinctiva ſciat, & in numerato habeat Medicus, & ductu eorundem curam ita dirigat, ut redituro poſt liminio malo omnes occaſio præſcindatur; id eſt, cauſæ proximiores non minus, quam remotiores removeantur, ſucci omnes vitales, & animales dicti, reficiantur, & viſcerum quorumcunque langventium tonus reſtituatur: Quæ omnia quibus remediis, ſive chirurgicis, ſive pharmaceuticis & Diæteticis impetrari queant, nunc ex ordine breviter videbimus.

Extra paroxyſmũ

THES. XXIV.

E Chirurgicis remediis primum locum obtinet Venæ Sectio, huic quoque malo, quando forte ab intemperie ſangvinis fervida, plethora, & evacuationibus ipſius, alias naturalibus, ſuppresſis foveri, aut ad minimum augeri videtur, neceſſario opponenda, utpote qua ſangvis quidem bonus evacuatur, fervor tamen ejus & motus turbatus imminuitur, reſtitans verò, aut aliorſum decumbens, in motum naturalem redigitur. Quæ cauſa fuit, quod adhibitis fruſtra Cephalicis & appropriatis, unicâ ſæpius Venæ ſectione protinus curatam Vertiginem obſervarint *Heurnius*, *Sennertus*, *Platerus*, *aliique*. Arteriotomiâ tamen propterea nihil opus eſſe reor, quibuscunque etiam encomiis in hunc uſum à Veteribus commendetur. Scarificationes verò & frictiones, adſvetis imprimis, & loco Venæ Sectionis non diſſvaſerim: Veſicatoria quoque & Fonticuli huc præ cæteris faciunt, quando ſcilcet continuus ſeri morboſi, acidi & acris proventus, nullis aliis remediis avertendus, in culpa eſt; Quamvis a multis Recentioribus eadem prorſus damnari non ignorem, eo quod ſerum ſangvinis utiliſſimum nutritium ſecedere faciant: Mihi tamen ſufficit, par-

tem quandam morboſi eo ſimul decumbere. Etiam minium remedium in caſu neceſſitatis non negligendum. *Horſtius D. 2. Problem. 3.* commendat canteria prorſus actualia circa ſuturam coronalem applicanda, & *Zacutus libr. 1. Prax. Admirand. obſ. 38.* quendam tenebricoſa Vertigine vexatum, & apoplexiæ proximum, omnibus aliis remediis irritis, tandem cauterio, bregmati impoſito, perſanatum fuiſſe refert.

THES. XXV.

Inter Pharmaceutica verò remedia, Evacuantia potisſimum requiruntur, ubi fomes â ventriculo & primis viis ſuppeditatur; eaque per ſuperiora, vel inferiora, quocunque naturæ ipſius conatus tendere obſervabitur. Et quidem Vomitoria in ſpecie ſalutarem omnino opem præſtant, non ſolum, quando ſaburram humorum vitioſorum, acidorum, flatuoſorum, venenatorum, in ventriculo ipſo, ſed vicinis quoque viſceribus, glandulis nimirum & ductibus cholodochis, pancreaticis aliisque reſtitare, & ejusmodi turbas dare deprehenditur. Quorſum etiam Conſilium *Hippocratis, IV. Aphor. VII.* nobis relictum, reſpicit: Non febricitanti cibi faſtidium, cordis dolor & Vertigo purgationem per ſuperiora indicant.

THES. XXVI.

Poſt ſolennes ejusmodi evacuationes, aut interpoſitis pro necesſitate illis, omnis deinde cura eò dirigenda relinquitur, ut Sanguini, reliquisque ab eo deciduis humoribus, naturalis temperies motusque reddatur, & ſuccus imprimis nerveus ſpirituoſus dulcis generetur; quo quidem fine rurſus ad cacochymias diverſas ante omnia alterandas, accuratisſime reſpiciendum: Ita in obſtructionibus viſcerum hypochondriacis, aliisque omnem fere paginam hic abſolvunt aperitiva,

quæ

quæcunque, volatilia & fixa, imprimis quoq; ♂lia, Cinnabarina, Teſtacea; item è ✳co, ♀ro & ſimilibus parata. Quemadmodum in Scorbuto anti-ſcorbutica, & ſic in cæteris appropriata, primario eligenda erunt.

THES. XXVII.

Sed opus tamen & iis eſt, quæ proximius ſucci, vel ſpiritus animalis vigorem, motuumque priſtinum & naturalem reſtituunt, ſimulque vias ejus obſtructas, aut diſtortas, quocunque modo aperiunt; quem in finem, præ omnibus aliis rurſus volatilia laudanda judicio, eaq; aromatica, urinoſa & mixta; uti ſunt Aquæ ⊖e ejusmodi volatili, oleoſo præditæ, e. g. Chærefolii, Lavendulæ, Meliſſæ Serpilli, Origani, Lil. Convall. Rorismarini, Formicarum, Epilept. Lang. Apoplectica, contra Vertig. A. Carminativa &c. Spiritus Lil. Convall. per ferment. Ceraſorum, ✳ci ſ. & aromaticus, ſeu ⊖. volat. oleoſ. Sylv. Spiritus C. C. ſ. & ſuccinatus, Eboris, Bezoardicus Busſii, ♀ri volat. Fuliginis; Vel etiam ⊖lia volatilia ipſa C. C. Eboris, ♀ri, ⊖is ✳ci, viperarum. Porro Eſſentiæ & Tincturæ Caſtorei volat. Succini, Chærefolii, Rorismarini, Ligni Aloes, Ambræ, Lunæ cum Spiritu urinoſo facta, cephalica, Q. Eſſent. Matthioli, Elixir Cephal. Michael. Olea ſtillat. ſuccini alb, Maſtichis, Ruthæ, Aniſi, Fœniculi, anethi, rosmarini, majoranæ, N. Moſchat. Macis, & ſimilia: Item Species Diambræ, Diamoſchi, Diaxyloales, aromaticæ roſat. &c. Ex quibus omnibus pro indicantium ſvaſu, & ægri quoque appetitu, formulæ quæcunque ſalutares & gratæ efformari facile queunt: Quibus adhuc, ne quicquam pro fine quantocyus impetrando deſit, ex Galenicorum, uti dicuntur, more, alia mixta eidem ſcopo inſervientia, Infuſa vel Decocta, Electuaria, aliaque de Rad. Doronici, Pœoniæ, Angelicæ, Zingiberis, pyretri, Ireos flor. Semin. Sinap. Cumini, Coriandri, Cube-

bar. Cardamom, N. M. Mac. Thure, Maſtichæ &c. addere licebit.

THES. XXVIII.

Habentur quidem, & mirifice a Practicis Veteribus, imprimis laudantur plura euporiſta & ſpecifica, quorum omnium uſum, uti non prorſus rejicio, & damno, ita tamen cum ſelectu admittendum eſſe judicio, ne Empyricorum more plus noceat, quando cum ratione prodeſſe nequit Medicus. Non ſane omni laude fruſtranda eſt Radix Doronici, qua etiam fumambulones ſe à lapſu præſervare creduntur, utpote quæ ⊖e ſuo volatili vaporoſo & acri eandem intentionem adimplere poteſt, quâ modo omnia volatilia aromatica commendabantur: Recens proinde & in nimia doſi ſumta cerebrū occupat, & ſpiritus confundit; imò canibus & lupis data, convulſiones aliaque graviſſima ſymptomata excitate obſervatur: Cauto ſolum circa uſum ejus opus eſt, ut quoniam variæ ejus ſpecies dantur, eligatur potius longifolia & hirſuta; qua de re conſulatur. *Hoffm. Clave Pharmaceut. Simon. Pauli Botanico Quadripart*, & alii. Ex eodem fundamento etiam Calendula a *Riverio*, Buxus, ejusdemque oleum a *Fonſeca*, Salvia a *Stockero* tantopere commendata, concedi poſſunt.

Theſ. XXIX.

Alias vero Stercus Pavonum non ſolum â Vereribus, ſed Recentionibus multis inter Specifica præcipua miris modis commendatur, uti videre eſt ap. *Ettmuller Oper. p. 431. & Borell. Cent. 3. obſero. 89.* Et ſi quid forte efficit, ſolo ſale ſuo acri, in ſtercoribus avium potiſſimum eminenti, id præſtare credo; quod verò propterea magis appropriatum ſit, hoc eſt, quod talem figuram particularum habeat, ut acidum morboſum & vertiginoſum præ omnibus aliis, uti dicunt, infringat, de eo valde dubito. Illi, qui occultam aliquam Ideam, huic, tanquam ab animali ſuperbo & elato

elato capite incedente deſumpto, tribuunt, profecto ludibrio ſe exponunt judicioſis; æque ac illi, qui ad huc differentiam ratione Sexus obſervandum eſſe ſvadent, ita ut pro maſculo Vertiginoſo, ſtercus quoque Pavonis maris, & contra fæminæ, pro ægrâ illius ſexus ſumatur. Non minus ineptiunt, qui Ciconiarum Eſſentiam, aliaque ab iis deſumpta, ideo tantopere laudant, quod hæ in aere creberrimo circumgyrato volitent; aut qui pulverem Sciuri ideo eligunt, quod animalculum illud editiſſima & præcipitia loca, abſque vertigine, tranſire poſſit. Vana proinde quoque Cerebra quorumcunque animalium reputo, licet *Bartholetus* Electuarium præſentaneæ virtutis ex iis adverſus Vertiginem, a ſe inventum, glorietur.

Theſ. XXX.

Dubium hac occaſione moveri poterat, utrum etiam opiata a Practicis celeberrimis omnimode ad Vertiginem commendata, tuto adhiberi poſſint; quandoquidem ex uſu eorum, Vertiginem quoque ortam ante ob-ſervavimus: Neque ego eundem facile hic ſvaſerim, niſi affectum ab acerbisſimis doloribus, & motibus humorum nimiis, præter omnem obſtructionẽ pororum, vel langvorem Spirituum, & metum apoplexiæ, ortum eſſe conſtet.

THES. XXXI.

Potius diaphoretica & ſudorifera, nec non diuretica huc faciunt, quatenus ſale ſuo volatili, aut fixo & mixto peccantes hic plerumque ſuccos viſcidos & acido-acres reſolvunt, attenuant, diſcutiunt, acorem quoque eorum invertunt, alterant, eoq; ipſo motum eorum naturalem reſtituunt, & ſic pluribus indicationibus exacte ſatisfaciunt. Sufficiunt vero huic ſcopo rurſus antea commendati Spiritus C.C. Eboris, fuliginis, ✳ci ſimplices & ſuccinati, ſaſſafrati, aromatici & oleoſi, Bezoardicus Buſſ. & ſimiles. Nec non ⊖ia fixa plantarum, antimonium diaphoreticum, Bezoardicum mineral. ſ.♂le, ♃le &c.

THES. XXXII.

Tandem quoque externa Balſama, olea, Spiritus & epithemata è prioribus volatilibus & balſamicis deſumta non negligantur, naribus & vertici applicanda, utpote quibus proximius pori vicinarum partium aperiuntur, atque circulus humorum ibidem reſtituitur. De ſternutatoriis autem monendum, eſſe judico, quod, quia graviori irritatione & concusſione capitis ſpiritus nimium turbare, & malum augere ſoleant, hic minus tuta videantur: Mitius agunt, ſerumq; viſcidum non minus ſubducunt Errhina & Maſticatoria, præ illis adeo eligenda. Emplaſtra quoque vertici raſo applicata multum in hoc negotio præſtitiſſe memini.

THES. XXXIII.

De Diæta non eſt, ut prolixus agam, cum quilibet intelligat, eandem quoq; prioribus omnibus indicationibus reſpondere debere. Aer nimirum frigidus, nebuloſus aliisque effluviis malignis inquinatus, quanto fieri poterit opere eſt vitandus; quandoquidem humores magis inſpiſſat, obſtructionesque pororum auget. Quo etiam ſuppoſito, neſcio, quo jure Practici quidam ſuadeant, ut ægri vertiginoſi, quovis mane ſurgentes, Tempora & ſynciput aqua frigida perluant: Putarē hoc ipſo remedio apoplexiæ aliisq; gravioribus morbis occaſionem præberi, quamvis interdum palliativè prodeſſe viſum fuerit. Pariter nocet victus craſſus viſcidus, crudus, acidus, fermentabilis, aut vaporoſus; potus nimius, nec non matutinus & veſpertinus; E contrario prodeſt Aer purus, ſerenus, & niſi talis eſt, ſuffumigiis corrigendus; æque ac cibi potusque boni ſucci & facilis coctionis. Vinum, niſi optimum ſit, & defæcatum, minusq; acidum, prorſus vitandum eſſe malim, aut ſale quodam volatili oleoſo corrigendum. Deinde, neque ſomnus, neque vigiliæ, quemadmodum nec motiones corporis animique modum excedant. Quibus omnibus rite obſervatis maximum Ægris levamen per Dei gratiam afferri poſſe, prorſus confido. Huic etiam S. G. J. Æ.

F I N I S.